

20 Verwilderde boerengans (*Anser anser forma domesticus*)

Bij de 'grauwe ganzen' kan onderscheid gemaakt worden in de inheemse grauwe gans en de verwilderde grauwe gans. Beide behorende tot de soort *Anser anser*. De individuen onderscheiden zich van elkaar door de kleurschakering. De verwilderde ganzen zijn afstammelingen van de boerengans welke zich kenmerkt door het hoofdzakelijk witte verenkleed. Boerengansen werden veel op erven als erfbewakers gebruikt, daarnaast werden zij voor hun vlees gehouden en gefokt. Voor deze "bastaarden" zijn verschillende namen bekend. Zo wordt er gesproken over: boerengansen, bonte ganzen, gedomesticeerde ganzen, soepgansen en verwilderde ganzen.

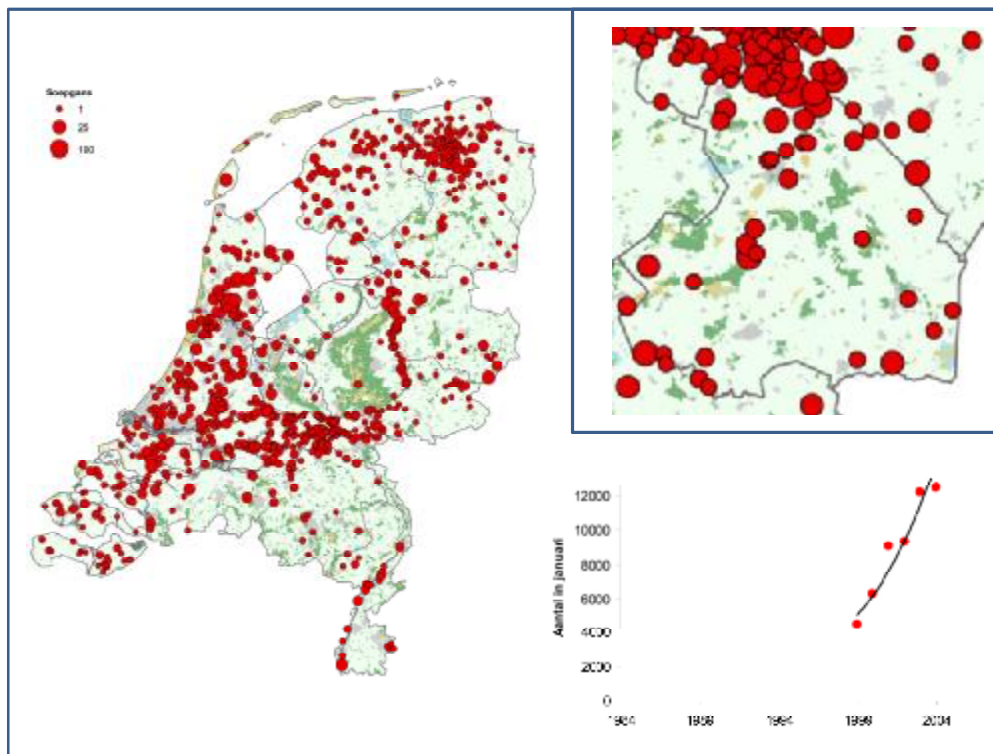
Het aantal in Nederland overzomerende en broedende ganzen is de laatste jaren snel toegenomen. In 2005 herbergde Nederland minimaal 38.500 broedende ganzen, oftewel 155.000 vogels, verdeeld over 13 soorten. De belangrijkste soorten zijn grauwe gans (100.000), brandgans (25.000), verwilderde boerengans (15.000), grote Canadese gans (12.000) en kolgans (2.000) (Van der Jeugd *et al.* 2006). Deze soorten nemen snel in aantal toe, de jaarlijkse procentuele groei (gemeten over de periode 1999-2005) is het grootst bij de brandgans (+37%), gevolgd door grauwe gans (+20%), grote Canadese gans (+16%), kolgans (+10%) en de verwilderde boerengans (+4%) (Van der Jeugd *et al.* 2006). De belangrijkste oorzaken voor deze toename zijn te danken aan de sterk verbeterde voedselsituatie en de toename van geschikt broedgebied (Van der Jeugd *et al.* 2006).

20.1 Verspreiding en aantalsontwikkeling

Verwilderde boerengansen zijn over het algemeen uitgesproken standvogels en verblijven zomer en winter in een relatief klein gebied. Ze komen algemeen voor in parken en bij vijvers in steden en dorpen, en worden vaak bijgevoerd door omwonenden. Lokaal leiden dit soort populaties tot overlast in de vorm van poep, het kaaltrappen van grasvelden en onveilige verkeerssituaties. Regelmatig worden kleine populaties verwilderde boerengansen die problemen of ergernis veroorzaken opgeruimd door ze te vangen en vervolgens te doden (Van der Jeugd *et al.* 2006).

In 1998-2000 telde Nederland tussen de 3000-4000 broedparen, in 2005 bedroeg dit aantal tussen de 3700-5000 broedparen, het gaat hier om een populatieomvang van 15.000 vogels. In de provincie Drenthe broeden 111 paar in 2005 (Van der Jeugd *et al.* 2006, figuur 20.1). De populatie verwilderde boerengansen groeit landelijk met 4% per jaar.

Van alle zomergansen veroorzaken verwilderde boerengansen, na grauwe ganzen, de meeste schade in de landbouw (Van der Jeugd *et al.* 2006). Hierbij dient te worden opgemerkt dat schade veroorzaakt door verwilderde boerengansen officieel niet kan worden vergoed. Door vermenging met grauwe ganzen kan schade die deels veroorzaakt wordt door verwilderde boerengansen in praktijk echter wel vergoed worden.

Figuur 20.1. Verspreiding van broedende verwilderde boerenganzen in Nederland en in de provincie Drenthe (Bron: SOVON/ Van der Jeugd et al. 2006).

20.2 Wettelijke status, provinciaal beleid

Verwilderde boerenganzen zijn op basis van artikel 4 van het Besluit Beheer en schadebestrijding diersoorten aangemeld als onbeschermde diersoort.

In het eerste Faunabeheerplan wordt melding gemaakt van het feit dat de Provincie Drenthe een aanwijzing ex. artikel 67 heeft gedaan voor de muskusrat, beverrat, wild zwijn, damhert, ree en edelhert. Die aanwijzing artikel 67 is niet afhankelijk gesteld van het Faunabeheerplan. Tot eind 2008 was het in overeenstemming met het exotenbeleid in Nederland toegestaan exoten en verwilderde dieren met alle middelen te bestrijden. Exoten en verwilderde dieren worden immers niet de Flora- en faunawet beschermd. De middelen waarmee deze dieren mogen worden bestreden staan wel genoemd in de Flora- en faunawet. Het is volgens de wet niet toegestaan om deze dieren te bestrijden met het geweer.

Wel toegestane methoden zijn echter meestal niet effectief of niet gewenst of niet uitvoerbaar (bijvoorbeeld vangen en met blote handen doden). Effectieve bestrijding van exoten en verwilderde dieren is nu slechts mogelijk na aanwijzing van personen en middelen door de Provincie volgens artikel 67 van de Flora- en faunawet.

In haar uitspraak (d.d. 14 april 2006, rechtbank te Maastricht) maakt de rechter duidelijk dat er sprake moet zijn van een deugdelijke motivatie om exoten te mogen bestrijden. Een dergelijke motivatie vereist registratie van de aantallen en van voorkomende of dreigende schade aan ondermeer gewassen en fauna. Een dergelijke registratie ontbreekt tot op heden vanwege het tot nu toe gevoerde beleid.

Op grond van de huidige wetgeving is het niet mogelijk om verwilderde boerengans effectief te bestrijden in het kader van beheer en schadebestrijding. Een ontheffing op grond van artikel 68 is alleen van toepassing voor beschermde inheemse soorten. Een ontheffing op grond van artikel 67 is mogelijk volgens de wet, maar uit jurisprudentie blijkt dat een dergelijke aanwijzing goed gemotiveerd moet worden. Er kan daarom gesteld worden dat er eerst voldoende gegevens over schade en populatieontwikkeling beschikbaar moeten zijn voordat een ontheffing ex artikel 67 kan worden afgegeven.

De Faunabeheereenheid is van mening dat door het aanwijzen van de verwilderde boerengans op grond van artikel 67 dergelijke gegevens juist kunnen worden verkregen. De wet voorziet namelijk in de mogelijkheid om de aanwijzing ex artikel 67 afhankelijk te stellen van het Faunabeheerplan. Een Faunabeheerplan moet gericht zijn op het duurzame beheer van soorten. In een Faunabeheerplan moeten ondermeer kwantitatieve gegevens van een populatie zijn opgenomen. Door aan de aanwijzing het voorschrift te verbinden dat bestrijding slechts is toegestaan na controle vooraf door de Provincie en dat het aantal ganzen geregistreerd moeten worden, is het mogelijk gegevens over aantallen ganzen en de door hen veroorzaakte schade te verkrijgen. Dit voorkomt illegale handelingen omdat schade niet vergoed wordt en er geen andere adequate middelen dan afschot voorhanden zijn om de verwilderde boerengans te bestrijden.

Samengevat: de Faunabeheereenheid verzoekt de verwilderde boerengans (*Anser anser forma domesticus*) aan te wijzen conform artikel 67 van de Flora- en faunawet. Op grond van die aanwijzing is het toegestaan dat een jachtaktehouder, na constatering vooraf door de Provincie Drenthe, verwilderde boerengans met gebruikmaking van het geweer bestrijdt in de navolgende belangen:

- de veiligheid van het luchtverkeer;
- ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, bedrijfsmatige visserij en wateren;
- schade aan flora en fauna.

De aanwijzing wordt afhankelijk gesteld van het Faunabeheerplan, zodat er een deugdelijke registratie plaatsvindt van het aantal schadegevallen, de soort schade en het aantal (geschoten) dieren.

20.3 Schade aan belangen

Mogelijke schade aan belangen

In het Handboek Faunaschade (Oord 2002) wordt aangegeven dat ganzen in de zomerperiode van 1 mei tot 1 september schade in de agrarische sector kunnen aanrichten in diverse teelten. Tabel 20.1 geeft een overzicht van de gewassen waaraan schade kan optreden, het type schade, en de periode waarin de schade meestal optreedt.

Tabel 20.1. Overzicht van de schade die ganzen in de periode 1 mei tot 1 september kunnen aanrichten aan landbouwgewassen. In de tabel zijn opgenomen de teelten waaraan schade kan worden veroorzaakt, het type, en de periode waarin de schade meestal optreedt (Oord 2002).

Teelt	Schade	Periode	Opmerkingen
Granen	Vraatschade	1 mei tot 1 september	
Aardappelen	Pikschade Krabschade	gehele teeltperiode	
Suikerbieten / voederbieten	Pikschade Krabschade	gehele teeltperiode	Schade voornamelijk door grauwe gans
Peulvruchten	Vraatschade Vertrapping		Incidentele schade
Grasland	Vraatschade	1 mei tot 1 september	
Graszaad en graszoden	Vraatschade Bevuiling Vertrapping	1 mei tot 1 september	
Riet en biezen	Vraatschade		Vraatschade aan biezen. Vooral bij biezeenteelt op kleine oppervlakten kan soms zeer grote schade optreden

Tabel 20.2. Overzicht van de schade die ganzen in de periode 1 september tot 1 mei kunnen aanrichten aan landbouwgewassen. In de tabel zijn opgenomen de teelten waaraan schade kan worden veroorzaakt, het type, en de periode waarin de schade meestal optreedt (Oord 2002).

Teelt	Schade	Periode	Opmerkingen
granen	vraatschade	winter/voorjaar	Vaak in combinatie met bevuilingsschade en/of verslemping van de bodem. Aardappelen als voorvrucht heeft extra aantrekkingskracht.
aardappelen	vraatschade vertrapping	september / oktober	Bloottrappen van knollen (veroorzaakt groende knollen). Schade veelal door grauwe ganzen die vroeg trekken
suikerbieten / voederbieten	vraatschade	september t/m december	Schade vooral door grauwe ganzen die vroeg trekken.
grasland	vraatschade	winter en voorjaar	
graszaad en graszoden	vraatschade bevuiling vertrapping	winter/voorjaar	
riet en biezen	vraatschade		Vraatschade aan biezen. Vooral bij biezeenteelt op kleine oppervlakten kan soms zeer grote schade optreden.

Bij extreme weersomstandigheden in de herfst en/of winter kan soms ook schade door ganzen optreden aan koolsoorten en vollegrondsgroenten.

Schade aan belangen in het verleden

Schade aan gewassen

Het Faunafonds keert alleen schadevergoedingen uit die worden veroorzaakt door inheemse diersoorten die beschermd zijn door de Flora- en faunawet. Landbouwschade veroorzaakt door 'verwilderde dieren' wordt daardoor niet gemeld.

Van alle zomerganzen veroorzaken verwilderde boerenganzen, na grauwe ganzen, de meeste schade in de landbouw (Van der Jeugd *et al.* 2006).

Schade aan flora en fauna

Verwilderde boerenganzen kunnen hybridiseren met wilde 'grauwe ganzen', hetgeen tot genetische vervuiling van de wilde grauwe gans-populatie leidt.

Schade aan belangen in de toekomst

Schade aan gewassen

Gezien de landelijke populatietoename is de verwachting dat in de toekomst belangrijke schade in de provincie zou kunnen gaan optreden aan aardappelen, suikerbieten, voederbieten, peulvruchten, grasland, graszaad/graszoden en ingezaaid grasland en riet en biezen.

20.4 Schadevoorkomende maatregelen

Mogelijk te nemen preventieve en schadebeperkende maatregelen

Het Faunafonds (www.faunafonds.nl) en Oord (2002) geven een overzicht van de maatregelen die genomen kunnen worden ter voorkoming en beperking van schade aan landbouwgewassen door ganzen in de zomerperiode; voor details van de in te zetten middelen verwijzen wij naar deze bronnen.

Gegevens over de effectiviteit van verjaging door akoestische en visuele middelen om belangrijke schade te voorkomen en te beperken zijn niet bekend. Aangenomen wordt dat op den duur de effectiviteit van verjagende middelen afneemt, omdat gewenning optreedt. In het algemeen geldt dat hoe afwisselender en onvoorspelbaarder de verjaagactiviteiten zijn des te hoger de effectiviteit is (Oord, 2002). Tevens zal de effectiviteit afhankelijk zijn van de aanwezigheid van geschikte foerageergebieden in de omgeving. De verwilderde boerengans kan goed wennen aan verstoring (de soort broedt ondermeer in druk bezochte parken en recreatieterreinen) en gewenning aan preventieve maatregelen zal waarschijnlijk eerder optreden dan bij andere ganzensoorten.

Preventieve en schadebeperkende maatregelen in het verleden

In het verleden werden verwilderde boerengansen gewoon geschoten. De visie van de minister was dat, omdat de verwilderde boerengans niet als inheemse beschermde soort maar als verwilderde gedomesticeerde diersoort was geplaatst op de bijlagen van het aanwijzingsbesluit dier- en plantensoorten, deze wanneer de jachthouder gerechtigd was met het geweer aanwezig te zijn ter uitvoering van jachtbeheer of schadebestrijding hij verwilderde boerengansen mocht schieten.

Er is op dit moment geen compleet beeld te krijgen van de preventieve en schadebeperkende maatregelen die in het verleden zijn genomen in de provincie Drenthe.

Gewenste stand

Aangezien de verwilderde boerengans geen bescherming geniet onder de Flora- en faunawet wordt een duurzame of minimale populatie niet nagestreefd. Aangezien landbouwschade door verwilderde boerengans niet in aanmerking komt voor vergoeding en actief beheer ten goede komt aan de biodiversiteit, wordt gestreefd naar een nulstand.

20.5 Beheer ter voorkoming en beperking van schade in de toekomst

De meest effectieve manier van schadebestrijding is niet te wachten tot het probleem grootschalig wordt, maar om in te grijpen wanneer het nog kan en nog beheersbaar is.

Noodzakelijke reductie van de populatie

In sommige gevallen kunnen verwilderde boerengansen worden gevangen in de ruiperiode. Echter niet alle terreinen lenen zich hiervoor en de te vangen aantallen zullen minimaal zijn. Het is daarom noodzakelijk de populatie met het geweer te reguleren. Het geweer is een effectief middel voor het terugdringen en beperken van de populatie.

20.6 Monitoring in de toekomst

De monitoring wordt uitgevoerd zoals vermeld staat in hoofdstuk 4.

20.7 Overwegingen en conclusie van de Faunabeheereenheid

Overwegingen

- Verwilderde boerenganzen zijn afstammelingen van de boerengans welke zich kenmerkt door het hoofdzakelijk witte verenkleed. Boerenganzen werden veel op erven als erfbewakers gebruikt; daarnaast werden zij voor hun vlees gehouden en gefokt. Voor deze “bastaarden” zijn verschillende namen bekend. Zo wordt er gesproken over: boerenganzen, bonte ganzen, gedomesticeerde ganzen, soepganzen en verwilderde ganzen.
- Verwilderde ganzen zijn op basis van artikel 4 van het besluit Beheer en schadebestrijding diersoort aangemerkt als onbeschermde diersoort. Hierdoor horen zij formeel niet thuis in een Faunabeheerplan, maar vanwege het gebruik van het geweer is een aanwijzing met een onderbouw noodzakelijk.
- De verwilderde boerengans is een soort die door menselijk handelen in Nederland is geïntroduceerd, die vervolgens sterk in aantal toeneemt en die schade berokkent aan landbouwgewassen en hybridiseert met de inheemse grauwe gans.
- De populatie verwilderde boerenganzen vertoont landelijk een groei van 4%.
- De Fbe conformeert zich aan de afspraken die vastgelegd zijn in het biodiversiteitsverdrag dat is afgesloten op 5 juni 1992. In dit verdrag is vastgelegd dat ongewenste ‘invasieve’ exoten (*Invasive Alien Species*) actief beheerd zullen worden om de inheemse flora en fauna te beschermen.
- Het Faunafonds keert alleen schadevergoedingen uit voor schade die wordt veroorzaakt door inheemse diersoorten die beschermd zijn door de Flora- en faunawet. Landbouwschade veroorzaakt door soorten zoals de verwilderde boerengans wordt daardoor niet gemeld.
- Ingrijpen in populaties, indien nodig, kan het beste geschieden als de populaties nog relatief gering in omvang zijn.

Conclusie

Ter voorkoming van schade aan gewassen en flora en fauna en in het kader van veiligheid voor het luchtverkeer vraagt de Faunabeheereenheid een aanwijzing aan onder de incidentenregeling voor ondersteunend afschot van verwilderde boerenganzen.

20.8 Referenties

Hoyo, del J.,A. Elliott & J. Sargatal 1992. Handbook of the birds of the World. Volume 1. Lynx Edicions, Barcelona.

Lensink R., 1998. Temporal and spatial expansion of the Egyptian goose *Alopochen aegyptiacus* in The Netherlands 1967-94. J. Biogeogr. 25:251-263.

Lensink R., 1999a. Aspects of the biology of Egyptian goose *Alopochen aegyptiacus* colonizing The Netherlands. Bird Study 46:195-204.

Jeugd, van der H.P., Voslamber B, van Turnhout C., Sierdsema, H., Feige, N., Nienhuis, J. & Koffijberg, K. 2006. Overzomerende ganzen in Nederland: grenzen aan de groei? Sovon-onderzoeksrapport 2006/02. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.